

Κ' Η ΦΑΝΤΑΣΙΑ ΣΤΟ ΛΟΓΙΣΜΟ

Τιμητικός τόμος για την
Καθηγήτρια Άντα Κατοίκη-Γκίβαλου

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Δημήτρης Πολίτης & Γιάννης Σ. Παπαδάτος

ΚΑΛΕΙΔΟΣΚΟΠΙΟ

Κ' Η ΦΑΝΤΑΣΙΑ ΣΤΟ ΛΟΓΙΣΜΟ

Κ' Η ΦΑΝΤΑΣΙΑ ΣΤΟ ΛΟΓΙΣΜΟ

Τιμητικός τόμος για την
Καθηγήτρια Άντα Κατσίκη-Γκίβαλου

© Εκδόσεις Καλειδοσκόπιο, Αθήνα 2021
Δημήτρης Πολίτης & Γιάννης Σ. Παπαδάτος

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
Δημήτρης Πολίτης & Γιάννης Σ. Παπαδάτος

ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΩΝ
Μαρία Κούτσιανου & Γιούλικα Σαμαρά

ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ
Εριφύλη Αράπογλου

Οι συγγραφείς έχουν την ευθύνη του περιεχομένου και του ύφους των κειμένων τους. Οι διορθώτριες του τόμου φρόντισαν για την εφαρμογή των ισχυόντων κανόνων της γραμματικής σε όλα τα κείμενα.

Το παρόν έργο προστατεύεται κατά τις διατάξεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993), όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα, καθώς και από τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως άνευ γραπτής αδείας του εκδότη η καθ' οιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή μέρους ή όλου του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΛΕΙΔΟΣΚΟΠΙΟ
Ομήρου 50 • 106 72 Αθήνα • τηλ. - fax: 210 3632788
www.kaleidoscope.gr • e-mail: info@kaleidoscope.gr

ISBN: 978-960-471-227-4

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Δημήτρης Πολίτης & Γιάννης Σ. Παπαδάτος

ΚΑΛΕΙΔΟΣΚΟΠΙΟ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πολίτης Δημήτρης - Παπαδάτος Σ. Γιάννης Αντί για Πρόλογο.....	11
Σκορδούλης Κώστας Για τη συνάδελφο και φίλη Άντα Κατσίκη-Γκίβαλου.....	17
Βιογραφικό Σημείωμα	21
Εργογραφία	29

ΚΕΙΜΕΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΑ ΚΑΤΣΙΚΗ-ΓΚΙΒΑΛΟΥ

Βασταρδή Μαργαρίτα Η καθηγήτρια Άντα Κατσίκη-Γκίβαλου, η φίλη μου η Άντα.....	47
Βελισσάρη Κατρίν In medio stat virtus	51
Κουτσογιαννοπούλου Πηγή-Δάφνη Από το <i>Θαυμαστό ταξίδι</i> της Άντας Κατσίκη-Γκίβαλου στο εικαστικό σύμπαν του Ανρί Ρουσό.....	67
Πεσκετζή Κ. Μαρία Φιλολογικές διαδρομές: Η συμβολή της Άντας Κατσίκη-Γκίβαλου στη νεοελληνική λογοτεχνική κριτική.....	81
Χαραλαμπίδης Κυριάκος Το Συναπάντημα.....	91

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Αναγνωστοπούλου Διαμάντη Η λογοτεχνική ανάγνωση μέσα στη μυθοπλασία: Είσοδος του πραγματικού αναγνώστη στην κουλτούρα	99
Αργυροπούλου Χριστίνα Ο έρωτας στα μυθιστορήματα του Παπαδιαμάντη: <i>Μετανάστες, Οι Έμποροι των Εθνών, Η Γυφτοπούλα</i>	107
Γκιόκα Ασπασία Όσκαρ Ουάιλντ-Κοσμάς Πολίτης: Μια απρόσμενη συνάντηση	121
Ζώρας Γ. Γεράσιμος & Δημάκη-Ζώρα Μαρία Ο «Φοιτητικός Ύμνος» του Κωστή Παλαμά	135
Καρπόζηλου Μάρθα Σκηναί εν Ιωαννίνους: Τα Γιάννινα μέσα από τον περιοδικό τύπο του 19ου αιώνα	145
Καψωμένος Γ. Ερατοσθένης Ο Παντελής Πρεβελάκης και η κρίση του πολιτισμού	155
Κωτόπουλος Η. Τριαντάφυλλος & Παναγιωτοπούλου Αικατερίνη Η πολιτική σκέψη στην ποίηση και την ποιητική του Ιάσονα Δεπούνη	165
Μαργώνης Γ. Κώστας Η μεταφορά στον ποιητικό λόγο του Β. Φίλου	179
Πυλαρινός Θεοδόσης Αθησαύριστοι πολιτικοί λόγοι του Ιάκωβου Πολυλά	189
Σαμαρά Ζωή Η ποίηση της Βικτωρίας Καπλάνη: Μια μελωδία του συλλογικού πεπρωμένου	205
Σπανός Ι. Γεώργιος «Η Φωνή του Δράκου» του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη (1904)	219

Τριάντου-Καψωμένου Ιφιγένεια Έπος και Τραγωδία, Μύθος και Ιστορία στο <i>Παγκόσμιον Άσμα</i> του Χριστόδουλου Γαλατόπουλου (1902-1953)	235
Τσιαμπάση Φανή Η «ανταπόκριση» του αναγνώστη στο μεταμυθοπλαστικό αφήγημα του Κώστα Βούλγαρη <i>Η περούκα της Σοφίας Νέρη</i>	251
Χαραλαμπάκης Χριστόφορος Η αλληλογραφία Νικολάου Ματσανιώτη-Εμμανουήλ Κριαρά	265
Χριστοδουλίδου Λουίζα Ο «Γρηγόρης Αυξεντίου» του Κυριάκου Χαραλαμπίδη: Το καταγραμμένο ντοκουμέντο και η προπαγάνδα της αγγλικής αποικιοκρατίας	281
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΝΕΟΥΣ	
Αναγνωστόπουλος Δ. Β. Ιωάννης Περδίο (1881-1930): Η ποίησή του για παιδιά και νέους	297
Αποστολίδου Βενετία Η κατασκευή του μικρού αναγνώστη στις αυτοβιογραφικές αφηγήσεις του Ζαν-Πολ Σαρτρ και της Άλκης Ζέη	313
Γιαννικοπούλου Αγγελική Πώς γεννιούνται τα μωρά και οι ιδέες: Ζητήματα ιδεολογίας στο σύγχρονο εικονογραφημένο βιβλίο γνώσεων	327
Ζερβού Κ. Αλεξάνδρα Το φαινόμενο της προσφυγιάς και το σημερινό παιδικό ανάγνωσμα: Ανασημασιοδοτήσεις τόπων, ανανοηματοδοτήσεις κλασικών, επικαιροποιήσεις μύθων και αναδίφηση ιστορικότητας	341
Κανατσούλη Μένη «Αγαπητέ κύριε Μπέρκι, αυτό το γράμμα σας το στέλνω από πολύ μακριά»: Η επιστολή σε λογοτεχνικά βιβλία για παιδιά	359

Λαλαγιάννη Βασιλική Μνήμη, παιδική ηλικία και ο μύθος της πατρίδας: Η περίπτωση του Αλέν Γλυκού	371
Νικολουδάκη-Σουρή Ελπινίκη Δίτσα Ψαραύτη <i>Κασσάνδρα, η μάντισσα της Τροίας</i> : Η μετάπλαση του μυθικού προσώπου σε μυθιστορηματική ηρωίδα	383
Οικονομίδου Σούλα «Ο αυτοκράτορας είναι γυμνός!»: Αναπαραστάσεις και ιδεολογικές λειτουργίες της παιδικής «αθωότητας» στα βιβλία για παιδιά	395
Παπαδάτος Σ. Γιάννης Φιλαναγνωσία και δημιουργική γραφή με αφορμή ένα εικονογραφημένο βιβλίο για το έπος του 1940 και την Κατοχή ...	409
Παπαντωνάκης Γεώργιος Η πρόσληψη ενός λογοτεχνικού κειμένου: Μια πρόταση για ανίχνευση του βαθμού δυσκολίας/πρόσληψής του	425
Παπαρούση Μαρίτα Βιβλία που μιλούν για βιβλία: Διακειμενικότητα, μετα-ανάγνωση και φιλαναγνωσία	441
Πολίτης Δημήτρης Είναι «χρήσιμη» η Λογοτεχνία για Παιδιά; Ο αφανής ρόλος των αναγνωστών της και η προφανής συνηγορία της θεωρίας	455
Ροδοσθένους-Μπαλάφα Μαρίνα Ανίχνευση του πρώτου ελληνικού εικονοβιβλίου χωρίς λόγια: Η <i>φάλαινα, το αγόρι και η θάλασσα</i> <i>ανάμεσά τους</i> της Πέρας Ζαχαριά	469
Στάμος Αθ. Νίκος Η λογοτεχνία ως ιστορικό συγκείμενο: Μια διαφορετική ανάγνωση του μυθιστορήματος της Άλκης Ζέη <i>Ο ψεύτης παππούς</i>	483
Τσιλιμένη Τασούλα Τα μαγικά μολύβια της φαντασίας στα wordless books (και picturebooks)	499

Τσιφλίδου Σίσσυ Διερευνώντας τον λογοτεχνικό και τον προσωπικό μύθο στο έργο του δημιουργού: Η περίπτωση της Ρεμπέκα Ντοτρεμέρ	513
--	-----

ΚΛΑΣΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ, ΘΕΑΤΡΟ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Γραμματάς Θόδωρος Θέατρο για ανήλικους θεατές: Μια νέα μορφή υβριδικού θεάτρου	529
Παπαδόπουλος Σίμος Η παιδαγωγική του θεάτρου στη διδασκαλία του ποιήματος για αγωγή και παιδεία	541
Πριοβόλου Στέλλα Από τη <i>Μήδεια</i> του Ευριπίδη στη <i>Μήδεια</i> του νομπελίστα Ντάριο Φο και της Φράνκα Ράμε	557
Ρηγάτος Γεράσιμος Ανέκδοτες επιστολές (1929-1949) της παιδαγωγού Σοφίας Αμαριώτου προς την αδελφή της παιδαγωγό Μαρίκα Αμαριώτου	571
Στέφος Αναστάσιος Η σκηνή Αχιλλέα και Πριάμου στη ραψωδία Ω της <i>Ιλιάδας</i>	583
Τριλιανός Θανάσης Εκπαιδευτική έρευνα και ποιότητα στην εκπαίδευση	591
Τσιπλητάρης Αθανάσιος Ο Δελμούζος και η σημερινή εκπαιδευτική πραγματικότητα	603

ΑΝΤΙ ΓΙΑ ΠΡΟΛΟΓΟ

Κ' η φαντασία στο λογισμό...¹

ΑΝ ΑΝΑΖΗΤΟΥΣΑΜΕ ΤΑ ΛΟΓΙΑ που θα μπορούσαν να εκφράσουν αρτιότερα ό,τι συναιρείται στο όνομα της Άντας Κατσίκη-Γκίβαλου, τότε οι παραπάνω στίχοι του αγαπημένου της Κωστή Παλαμά θεωρούμε ότι αποτυπώνουν καίρια και ουσιαστικά την προσωπικότητα και το επιστημονικό της έργο. Για τον λόγο αυτό τους επιλέξαμε να κοσμήσουν τον τίτλο του τιμητικού αυτού τόμου. Μολονότι η διττή συνήθως στόχευση των τιμητικών τόμων, δηλαδή αφενός η απόδοση τιμής σε πανεπιστημιακό που έχει αφυπηρέτησει και αφετέρου η δυνατότητα πνευματικής διάδρασης όσων συμμετέχουν στη συγκρότησή τους, συχνά αποτιμάται ως περιττή ή ελέγχεται ως άγραφη θεσμική κοινοτυπία, ο παρών τόμος προσδοκά να υπερβεί τις προκαταλήψεις αυτής της αντιμετώπισης. Επιδιώκει να υπενθυμίσει τη μακρόχρονη και δημιουργική παρουσία μιας πανεπιστημιακής δασκάλας, διασώζοντας το προσωπικό της στίγμα και αναγνωρίζοντας την επιστημονική/ερευνητική συμβολή της στη μελέτη και στην προβολή του λογοτεχνικού πεδίου, το οποίο υπηρέτησε πολλές δεκαετίες.

Η καθηγήτρια Ά. Κατσίκη-Γκίβαλου αφυπηρέτησε από το Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης (ΠΤΔΕ) του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών (ΕΚΠΑ) τον Αύγουστο του 2013. Άρρηκτα συνδεδεμένη, και σε κάποιες περιπτώσεις ταυτόσημη, με την πρωτοπορία σε ανερευνήτες περιοχές μελέτης και επιστημονικής έρευνας, η πολυσήμαντη θητεία της στην τρίτοβάθμια εκπαίδευση επισφραγίστηκε την ίδια χρονιά με την ομόφωνη απόφαση απονομής του τίτλου της Ομότιμης Καθηγήτριας του ΕΚΠΑ από τα μέλη της Συνέλευσης του Τμήματος (ΠΤΔΕ), στο οποίο αφιέρωσε το μεγαλύτερο μέρος της ακαδημαϊκής της ζωής, και της Συγκλήτου του ΕΚΠΑ. Πριν από την εκλογή της ως Καθηγήτριας στο νεότευκτο ΠΤΔΕ του ΕΚΠΑ

1. Η φράση είναι παρμένη από τις *Νύχτες του Φήμιου* του Κ. Παλαμά («Οι Άλλες», αρ. τετράστιχου 162: *Και ο καλλιτέχνης αθλητής και ο κυβερνήτης είναι ιδέα,/ αδέρφια Όμηροι, Έκτορες, το πρόβλημα, τ' άγαλμα ωραία,/ στον ασκητή και στον κριτή να η φαντασία! Κ' η φαντασία/ στο λογισμό, στη μουσική, στην επιστήμη, στη θυσία*). Βλ. Παλαμάς, Κ. Άπαντα, τόμ. 9ος. Αθήνα: Μπίρης, σ. 509.

το 1986, η ευδόκιμη θητεία της ως ερευνήτριας στο Κέντρο Έρευνας του *Ιστορικού Λεξικού της Νέας Ελληνικής Γλώσσας* της Ακαδημίας Αθηνών αλλά και ως διδάσκουσας στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων (1980-1982) είχαν προδιαγράψει μια ενδιαφέρουσα πανεπιστημιακή πορεία. Το στίγμα της, όμως, ως πανεπιστημιακής δασκάλας το καθόρισε στον μέγιστο βαθμό η βαθιά πίστη της στις ανθρωπιστικές αξίες που καθιστούν τον δάσκαλο πνευματικό εργάτη και φορέα ήθους, έντιμο διανοούμενο που τολμά να εκτίθεται και ανθρωπιστή παιδαγωγό που διαπνέεται από επιστημοσύνη. Αυτή ακριβώς η πίστη στον άνθρωπο προσδιόριζε πάντα την ακαδημαϊκή αλλά και την προσωπική της θεώρηση. Χωρίς ποτέ να απεμπολεί «το λογισμό», κατάφερνε να πραγματώνει «το όνειρο» και να διασώζει «το συναίσθημα», συμπαρασύροντας και εμπνέοντας όσους και όσες είχαμε την τύχη να συνεργαστούμε μαζί της. Ανιδιοτελής και διορατική, τολμηρή και την ίδια στιγμή συνετή, κατάφερε να ανανεώσει καταλυτικά τις λογοτεχνικές σπουδές στα παιδαγωγικά τμήματα της χώρας μας και να ανοίξει νέους δρόμους στη θεώρηση και στη διδακτική αξιοποίηση του λογοτεχνικού φαινομένου.

Το πλούσιο συγγραφικό έργο της συνδέεται άρρηκτα με τον χώρο της λογοτεχνίας: με τη φιλολογική μελέτη και την επιστημονική έρευνα της λογοτεχνικής δημιουργίας, με τη θεωρητική μελέτη και ανάδειξη κορυφαίων Ελλήνων λογοτεχνών, με πρωτότυπες μελέτες της Λογοτεχνίας για Παιδιά και Εφήβους, με πρωτοπόρες έρευνες για τη φιλιαναγνωσία του μαθητικού πληθυσμού. Στα παραπάνω πρέπει να προσμετρηθούν: ο σχεδιασμός σεμιναρίων και συνεδρίων με θέμα τη Λογοτεχνία για Παιδιά, η οργάνωση εκδηλώσεων με στόχο να γνωρίσουν οι φοιτητές και οι φοιτήτριες κορυφαίους Έλληνες δημιουργούς, οι πολλές καινοτόμες δράσεις στον χώρο της πρωτοβάθμιας αλλά και της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Πιο συγκεκριμένα, στον τομέα των φιλολογικών μελετών οι οξυδερκείς προσεγγίσεις του έργου ποιητών και πεζογράφων της Γενιάς του 1880, του Μεσοπολέμου και της μεταπολεμικής γενιάς είτε μέσα από τα βιβλία της (*Φιλολογικές μελέτες*, τόμοι 1, 2, 3) είτε από τη συμμετοχή της σε πολλά συνέδρια για κορυφαίους δημιουργούς (Κ. Παλαμάς, Δ. Σολωμός, Κ.Π. Καβάφης, Ν. Βρεττάκος, Τ. Πατρίκιος, Ν. Κοτζιάς, Κ. Στεργιόπουλος, κ.ά.) έχουν επαναφωτίσει ουσιαστικά το έργο τους. Αξιοσημείωτα είναι τα βιβλία που επιμελήθηκε με σημαντικό αρχαικό υλικό για την Έλλη Αλεξίου και τον Μάρκο Αυγέρη. Ιστορικό για τη φιλολογική επιστήμη και τις πολλαπλές παραμέτρους της θεωρείται το Γ΄ Πανελλήνιο Συνέδριο με θέμα: «Η Λογοτεχνία

σήμερα: Όψεις, Αναθεωρήσεις, Προοπτικές» που οργάνωσε σε συνεργασία με το Κέντρο Έρευνας, Επιστήμης και Εκπαίδευσης το 2002, τα Πρακτικά του οποίου εκδόθηκαν σε τόμο. Ιστορικό από κάθε άποψη είναι και το Α΄ Πανεπιστημιακό Συνέδριο Παιδικής Λογοτεχνίας με θέμα: «Παιδική Λογοτεχνία: Θεωρία και Πράξη» που διοργάνωσε το 1991, με τη στήριξη του ΠΤΔΕ του Πανεπιστημίου Αθηνών και με τη συμμετοχή πανεπιστημιακών της χώρας, συγγραφέων, ερευνητών, ενεργών εκπαιδευτικών. Με το συνέδριο αυτό ουσιαστικά πιστοποιείται η προτεραιότητα που δίνει από τότε η Α. Κατοίκη-Γκίβαλου στην Παιδική Λογοτεχνία, η οποία στο εξής κατακυρώνεται ως απαραίτητο γνωστικό αντικείμενο για την εκπαίδευση των μελλοντικών δασκάλων, ως μια καινούργια επιστημονική περιοχή θεωρίας, μελέτης και έρευνας στην Ελλάδα. Οι εισηγήσεις του εν λόγω συνεδρίου εκδόθηκαν, σε δύο τόμους, επιταχύνοντας τη διάμρφωση των βάσεων για τη συστηματικότερη θεωρητική μελέτη της Λογοτεχνίας για Παιδιά και Νέους στη χώρα μας. Σε αυτό έχει συμβάλει πολύ και μια μεγάλη έρευνα για την οποία ήταν συνυπεύθυνη και της οποίας τα αποτελέσματα συνιστούν βάση δεδομένων για τη βιβλιογραφία της Παιδικής Λογοτεχνίας της περιόδου 1985-1995, μια πολύτιμη αρχαιακή πηγή για μελετητές και ερευνητές που δραστηριοποιούνται στον χώρο της Λογοτεχνίας για Παιδιά. Παράλληλα με τις συγγραφικές καταθέσεις της για θέματα ιστορίας, θεματολογίας, υφολογίας ή θεωρίας της Λογοτεχνίας για Παιδιά, διακρίθηκε για το ξεχωριστό διδακτικό της έργο και τη ζωντανή παρουσία της στις πανεπιστημιακές αίθουσες, στο Μαράσλειο Διδασκαλείο, στη ΣΕΛΔΕ, στα ΠΕΚ Αττικής, κ.α. Υπήρξε, επίσης, υπεύθυνη ερευνητικών προγραμμάτων του Εθνικού Κέντρου Βιβλίου (ΕΚΕΒΙ) για τη λογοτεχνική ανάγνωση και τα ζητήματα της διδακτικής προσέγγισης λογοτεχνικών κειμένων. Σε κάθε περίπτωση, η Α. Κατοίκη-Γκίβαλου δρούσε πάντοτε αποτελεσματικά και με βαθιά γνώση των παραμέτρων του αντικειμένου της. Επιπλέον, οι επιστημονικές ημερίδες που οργάνωσε στο ΠΤΔΕ του Πανεπιστημίου Αθηνών προς τιμήν σημαντικών συγγραφέων (Άλκη Ζέη, Ζωρζ Σαρή, Μάρω Λοΐζου, Ευγένιο Τριβιζά, κ.ά.) με τη συμμετοχή πανεπιστημιακών, άλλων συγγραφέων και μελετητών της Λογοτεχνίας για Παιδιά εξοικείωσαν τους φοιτητές και τις φοιτήτριες με το πολύμορφο έργο των δημιουργών.

Υπήρξε, επίσης, επικεφαλής στις επιτροπές σύνταξης των σύγχρονων Ανθολογιών Λογοτεχνικών Κειμένων για τις μεσαιές και μεγάλες τάξεις του δημοτικού σχολείου στην Ελλάδα (2001, 2006) και τις μεγάλες τάξεις του δημοτικού στην Κύπρο (2013). Τα ανθολόγια αυτά

ανανέωσαν τη μορφή και το περιεχόμενο των σχολικών βιβλίων και ανέβασαν τον πήχη στη συγγραφή παρόμοιων σχολικών εγχειριδίων. Νωρίτερα, το 1993, ήταν υπεύθυνη για τη μεγάλη έρευνα του ΠΤΔΕ με θέμα: «Έρευνα για τη διδασκαλία της λογοτεχνίας στο δημοτικό σχολείο: Μια πρόταση ανανέωσης των Ανθολογίων». Η συγκεκριμένη έρευνα πρόσφερε χρήσιμα συμπεράσματα, τα οποία σε μεγάλο βαθμό χρησίμευσαν για τη σύνταξη των σύγχρονων ανθολογιών.

Ένας ακόμη σημαντικός τομέας στον οποίο η συνεισφορά της θεωρείται αναμφισβήτητα μέγιστη είναι ο τομέας της φιλιαναγνωσίας. Ήταν επιστημονική υπεύθυνη στο ερευνητικό πρόγραμμα πολλαπλών δράσεων για την καλλιέργεια της φιλιαναγνωσίας «Όταν ο Ροβινσώνας Κρούσος συνάντησε τον Χάρι Πότερ...» (2005-2006). Στο πλαίσιο του προγράμματος διενεργήθηκε η έρευνα «Παιδική και εφηβική αναγνωστικότητα γονέων μαθητών του δημοτικού», τα αποτελέσματα της οποίας συνιστούν σημαίνουσα κατάθεση στην ελληνική βιβλιογραφία για τη φιλιαναγνωσία στη χώρα μας. Εξίσου ενδιαφέροντα συμπεράσματα για τη φιλιαναγνωσία και την προώθησή της προέκυψαν από την έρευνα του Ιδρύματος Λάτση το 2011 με θέμα «Καλλιεργείται η αγάπη για το διάβασμα; Τόποι ανάγνωσης και τρόποι εκπαίδευσης», στην οποία επίσης ήταν επιστημονική υπεύθυνη. Εμβληματικό, ωστόσο, για όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης αποτέλεσε το συνέδριο για τη φιλιαναγνωσία που συνδιοργάνωσε με το Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης και της Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία (ΤΕΕΑΠΗ) του Πανεπιστημίου Πατρών το 2013. Το συνέδριο αυτό, με τις εισηγήσεις πανεπιστημιακών, συγγραφέων, εκπαιδευτικών της πράξης και με την έκδοση του σχετικού τόμου, πρόσφερε πλούσιο υλικό στους εκπαιδευτικούς όλων των βαθμίδων για την προώθηση της φιλιαναγνωσίας.

Επιπλέον, υπήρξε επιστημονική υπεύθυνη ή συμμετείχε σε προγράμματα και έρευνες για τη διάγνωση της αποτελεσματικότητας του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος, για την αναμόρφωση προγραμμάτων σπουδών στο πανεπιστήμιο, αλλά και σχετικά με τη μελοποιημένη ποίηση, το θέατρο, τις καινοτόμες δράσεις, καθώς και σε διάφορα προγράμματα του ΕΚΕΒΙ [π.χ. «Με ένα βιβλίο πετάω» και «Πιάμε με το Βιβλίο» (1994-1995)]. Στα συγκεκριμένα προγράμματα, και με τη συμμετοχή του ΠΤΔΕ, παρωθούσε τους φοιτητές και τις φοιτήτριές της να εμπλακούν σε δραστηριότητες φιλιαναγνωσίας, ενώ το έντυπο υλικό που δημιουργήθηκε αξιολογείται ακόμη και σήμερα ως πρωτότυπο και πρωτοπόρο για την εποχή του, σχεδόν υποδειγματικό για μεταγενέστερες προσπάθειες.

Το όνομά της ως προέδρου του Μαρασλείου Διδασκαλείου Δημοτικής Εκπαίδευσης κατά τα έτη 2004-2008 συνδέθηκε με ουσιαστικές αλλαγές όσον αφορά τα προγράμματα σπουδών και την αποκατάσταση των κτιριακών του εγκαταστάσεων. Αποτελεσματικό ήταν το διοικητικό έργο που πρόσφερε στο ΠΤΔΕ ως Αναπληρώτρια Πρόεδρος του Τμήματος και διευθύντρια του Τομέα Ανθρωπιστικών Σπουδών, καθώς και ως υπεύθυνη του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών στην κατεύθυνση «Διδακτική της Γλώσσας – Λογοτεχνία – Θέατρο και Εκπαίδευση». Διετέλεσε επίσης γραμματέας και αντιπρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου του ΕΚΕΒΙ, πρόεδρος της Επιτροπής των Βραβείων Παιδικού Βιβλίου και Εφηβικού Βιβλίου του περιοδικού *Διαβάζω* (2002-2008), πρόεδρος της Επιτροπής των Κρατικών Λογοτεχνικών Βραβείων-Βραβείων Παιδικού Βιβλίου (1992-1999, 2009-2011, 2012-2014) στην Ελλάδα, και της κριτικής Επιτροπής Κρατικών Βραβείων Λογοτεχνίας για Παιδιά και Εφήβους της Κύπρου (2013-2016 και 2016-2019). Παντού λειτούργησε με υποδειγματική υπευθυνότητα, δικαιοσύνη και ευθυκρισία. Μέχρι σήμερα, και ως συνταξιούχος, δραστηριοποιείται σε πολλά σωματεία και ενώσεις. Απολύτως ενδεικτικά, ας αναφερθεί ότι υπήρξε ιδρυτικό μέλος και μέλος μέχρι το 2017 του πρώτου ΔΣ του διεπιστημονικού σωματείου «Διαβάζοντας... μεγαλώνω» (2014), το οποίο έχει ως βασικό σκοπό την προώθηση της ανάγνωσης στα παιδιά και τη διασφάλιση των δικαιωμάτων τους ως αναγνωστών. Η Ά. Κατσίκη-Γκίβαλου συνεχίζει μέχρι σήμερα να εμπλουτίζει το ήδη πλούσιο συγγραφικό της έργο, παραμένει πηγή έμπνευσης για τους νέους ερευνητές, με το έργο της να αποτελεί σημείο αναφοράς για τις σύγχρονες μελέτες και έρευνες στον τομέα της φιλολογίας, της διδακτικής, της Λογοτεχνίας για Παιδιά και Νέους, της φιλιαναγνωσίας.

Ιδιαίτερα αγαπητή στον πανεπιστημιακό χώρο, όπου για σχεδόν τριάντα χρόνια έχει συμβάλει στην εξέλιξη όλων σχεδόν των μελών ΔΕΠ που είχαν συναφές με το δικό της αντικείμενο, καθώς και σε όλους τους χώρους που δραστηριοποιήθηκε, αποτελούσε και αποτελεί υπόδειγμα πανεπιστημιακού ήθους και ανθρωπιάς, γενναιοδωρίας και δικαιοκρισίας, ανωτερότητας και μετριοφροσύνης. Το δημιουργικό της έργο το περάτωνε πάντοτε με εκείνη την αισιοδοξία που τη χαρακτηρίζει στα ουσιώδη. Οι τίτλος αθηναϊκής εφημερίδας, το 1998, όταν εγκρίθηκε το θέμα της έκθεσης που είχε προτείνει η ίδια για τις Πανελλαδικές Εξετάσεις, είναι χαρακτηριστικός: «Η γυναίκα που έφερε το... γέλιο στα παιδιά». Για εμάς, τους μαθητές της, η δασκάλα μας η «Γκίβαλου» είναι πάντα εκείνη που μας πρόσφερε το αυθεντικό

της χαμόγελο και την πολύτιμη μαθητεία, την οποία επικαλούμαστε συχνά κατά την ακαδημαϊκή μας πορεία.

Ο τιμητικός αυτός τόμος για την Ομότιμη Καθηγήτρια Άντα Κατοίκη-Γκίβαλου, ελάχιστη ένδειξη οφειλόμενης τιμής στο πρόσωπό της αλλά και μια μάλλον ισχνή απόδειξη αναγνώρισης της προσφοράς της, προσπαθεί να καταγράψει την πολύπλευρη διαδρομή της. Επιχειρεί, λοιπόν, διαρθρωμένος σε ενότητες, να αποτυπώσει κατά το δυνατό μέσα από τα κείμενα που φιλοξενεί πτυχές του σημαντικού της έργου και της ξεχωριστής της παρουσίας. Πολλές και πολλοί συνάδελφοι, φίλες και φίλοι, εκλεκτοί δημιουργοί και πνευματικοί άνθρωποι από διάφορα επιστημονικά και θεωρητικά πεδία ανταποκρίθηκαν με συγκινητική προθυμία και χαρά στην πρόσκλησή μας να τιμήσουν την επιστήμονα, την εκπαιδευτικό, τον άνθρωπο. Ευχαριστούμε όλες και όλους.

Αδιαμφισβήτητο παραμένει ότι η Άντα Κατοίκη-Γκίβαλου είναι ένα πρόσωπο που αξίζει τον δημόσιο έπαινο αλλά και την τιμή να νιώσει την αγάπη και την αποδοχή από μαθητές, φίλους και συναδέλφους. Ακόμη και αν θεωρήσουμε υπερβολικό το σχεδόν τετριμμένο «οι τιμώντες τιμώνται» με αφορμή τον παρόντα τόμο, το σίγουρο είναι ότι για τη συγκεκριμένη πανεπιστημιακό «και περισσότερη τιμή» τής πρέπει!

Δημήτρης Πολίτης
Αναπληρωτής Καθηγητής
ΤΕΕΑΠΗ Πανεπιστημίου Πατρών

Γιάννης Σ. Παπαδάτος
τ. Αναπληρωτής Καθηγητής
ΤΕΠΑΕΣ Πανεπιστημίου Αιγαίου

Κώστας Σκορδούλης

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ - ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΠΤΔΕ ΕΚΠΑ

ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΝΑΔΕΛΦΟ ΚΑΙ ΦΙΛΗ ΑΝΤΑ ΚΑΤΣΙΚΗ-ΓΚΙΒΑΛΟΥ

ΑΠΟΤΕΛΕΙ ΙΔΙΑΙΤΕΡΗ ΤΙΜΗ ΓΙΑ ΜΕΝΑ, ως πρόεδρο του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, η πρόσκληση από τους υπεύθυνους έκδοσης να προλογίσω τον τόμο προς τιμήν της Ομότιμης Καθηγήτριας Άντας Κατοίκη-Γκίβαλου. Είχα δε την τύχη να συνυπηρετήσω μαζί της επί δεκατέσσερα συναπτά έτη στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης και συνδεθήκαμε από την πρώτη στιγμή με δυνατή φιλιά και αλληλοεκτίμηση, η οποία διαρκεί μέχρι σήμερα.

Λόγω εγκύκλιας παιδείας και ειδικότητας, αφού υπηρετώ τις φυσικές επιστήμες και ιδιαίτερα την επιστημολογία και τη διδακτική μεθοδολογία που τις συνοδεύει, δεν θεωρώ τον εαυτό μου τον πλέον κατάλληλο να τιμήσει και να αποτιμήσει τη συνεισφορά της στις λογοτεχνικές σπουδές της χώρας – θα το κάνουν οι ειδικοί συνάδελφοι στις σελίδες του παρόντος τόμου. Ωστόσο, στο σύντομο αυτό εισαγωγικό σημείωμα θα ήθελα να μιλήσω για την ανθρώπινη πλευρά της και για την ιδιαίτερη συνεισφορά της στην ενηλικίωση του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του ΕΚΠΑ.

Είναι γνωστό ότι η Ά. Κατοίκη-Γκίβαλου έκανε μεταπτυχιακές σπουδές στο Νεοελληνικό Ινστιτούτο της Σορβόνης στο Παρίσι και εκπόνησε τη διδακτορική της διατριβή στο Πανεπιστήμιο Paris III στη συγκριτική λογοτεχνία με θέμα «Η επίδραση των δημοτικών τραγουδιών στη γλώσσα και στην ποίηση του Παλαμά». Η κουλτούρα που απέκτησε, μέσα και από τη μαθητεία της δίπλα σε εξαιρετικούς και διάσημους δασκάλους, όπως ο Πιερ Βιντάλ Νακέ κ.ά., ήταν έκδηλη σε όλες τις εκφάνσεις της προσωπικής και κοινωνικής της ζωής. Στο πώς, παραδείγματος χάριν, σχετιζόταν με τους συναδέλφους και με τους συνεργάτες της, ανεξαρτήτως ηλικίας και επαγγελματικών περγαμηνών. Είναι αξιοσημείωτο ότι η σύνολη παρουσία της στο τμήμα διακρινόταν από γλυκύτητα, ευγένεια και απλότητα, χαρακτηριστικά ενός ανθρώπου που άπλωνε τα χέρια του για να αγκαλιάσει τους άλλους.

Το 1986 εξελέγη Καθηγήτρια στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Αθηνών με γνωστικό αντικείμε-